

V
B
J
C
390564
390576
I Mag St. Dr.

MISCELLANEA.

1/ Jabłonowski Jan Kajetan Bernard, Exempt czyli akt zapisu wieczystego wdzięczney obligacyi od uchrony Lublina.-K nlb.43.-R.1760.-E_{XVIII} Str.340/1.-

2/ Konarski Stanisław Hieronim II, De inscriptione regii numismatis Oratio. Warszawa 1764.-K nlb.14.-E_{XX} Str.7.-

3/ Laskiewicz Jan Kanty X., Mowa przy solennym wyprowadzeniu ciała Antoniny Massalskiey w Krakowie dnia 8.stycznia 1765.-K nlb.7.-E_{XXI} Str.96.-

4/ Series konstytucyi synoptice zebranych ex Volumine legum, dowodząc, że stan szlachecki y duchowny od wszelkiego myta, cła y poboru iest wolny.-K nlb.8.- E_{XXVIII} Str.390

5/ Hailes, Réplique a l' examen du Mémoire sur les ~~affrai~~- affaires actuelles de la Pologne 1791. Warszawa 1791. de l' imprimerie de Michel Gröll.-Str.43.-E_{XXIV} Str.XXVIII

6/ Memoire composé par un gentilhome Polonois de Petrikau.-K nlb.18.-E_{XXII} Str.279.-

7/ Examen d' une brochure intitulée Memoire sur les affaires actuelles de la Pologne 1791. Warszawa 1791. de l' imprimerie de P.Dufour.-Str.31.-E_{XVI} Str.122.-

8/ Papuga, powieść z franc.-K nlb.4.-E_{XXIV} Str.85.-

9/ Nienawiść cnocie przeciwna, Wiersze wydane roku 1789.- K nlb.1.Str.6.-E_{XXIII} Str.125.-

10/ Lubomirski Antoni, Mowa w Senacie na seymie ordynaryinym Warszawskim r.1766 i Mowa na tymże seymie 20. Oct.1766.-K nlb.4.-E_{XXI} Str.457.-

11/ Lubomirski Antoni, Mowa w Warszawie dnia 29.paźdz.r. 1766 i Mowa dnia 14.listopada.-K nlb.3.-E_{XXI} Str.457.-

12/ Walewski Xawery, Mowa dnia 28.marca r.1775 na sessyi seymowey.-K nlb.2.-

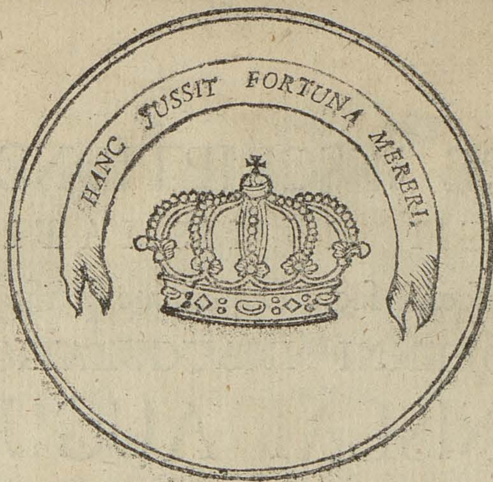
13/ Lubomirski Antoni. Mowa w Warszawie dnia 22.listopada r.1766.-K nlb.3.-E_{XXI} Str.457.-

N° 8.

2

DE INSCRIPTIONE
REGII NUMISMATIS,
Suscepto sacro Diademate sparsi;
IN SOLENNI INAUGURATIONE
STANISLAI AUGUSTI
SERENISSIMI & POTENTISSIMI
REGIS POLONIÆ
MAGNI DUCIS LITHV: &c.
ORATIO
Maxima Senatûs & Equestris Ordinis frequentiâ
In Collegio Nobilium, Scholarum Piarum,
In perenne monumentum, devotissimi Regiæ Majestati, totius ejusdem Instituti, habita.

VARSAVIÆ. 1764.

Tota quidem gemmis rutilas; sed quot tegis intus,
Curas? (ut Patriæ sit bene) quamque graves!

IN STEMMATA REGIA.

IN VITULUM.

Indutus quondam deus os formamque Juvenci,
Subdidit Europæ colla ferendæ oneri.
Scimus & Hunc, aptos humeros, onerique ferendæ
Sarmatiæ, vires prorsus habere pares.

IN AQUILAM.

Exemplo Prolem *docet ipsa, præitque* : Polone!
Ne pigeat niti, quà tibi monstrat iter.

IN EQUITEM.

Quæ Via currenti? Via Gloria : quæ ultima meta!
Gloria : *Currenti Gloria calcar* & est.

ORA-

ORATIO

COronæ Regiæ, Amplissimi Proceres! Inscriptionem adjectam legitis: *Hanc jussit Fortuna mereri.* Res, ut id genus esse oportet, brevissima, sed reconditæ sapientiæ plena. Ducere hinc potestis tanquam è copiosissimo limpidissimoque fonte, nedum de Rege nostro judicia quævis præclarissima, sed & certa optimæ de Republica spei præsagia, omnisque felicitatis auguria.

Meministis jam toties facientem verba Regem, quo *non dignius unquam Majestas meminit sese Romana locutam.* Quo illo admirationis plenissimo omnium silentio, quàm unanimi cunctorum mox Civium consensu, Illius omnis concio, ac Ejus quævis gravissima ac luculentissima, sub comitia Convocationis, (ne priora memorem) fuit audita Oratio? Quis ille motus &

incredibilis ardor animorum ſecutus dicentem, poſt auſpicatiſſimam Electionem ſui, poſt Pacta jure jurando firmata, poſt Fœderatæ Reipublicæ utriuſque gentis ad Majeſtatem acceſſum? audiſtis recentius alloquentem Vos, Senatum & Populum, poſt diadema ſacro ritu ſuſceptum.

Hæc omnia, & ipſa Provinciarum legatis tot data a Rege reſponſa, ejuſmodi omnino ſunt, ut quidquid Græcorum Curiæ aut Exedræ, vel Romanorum Roſtra pulchrius aut excellentius audierint, nobis quidem audiſſe videamur. Certe nullus illi hodie in tota Republica, aut ſapientia, aut copia ornatuque dicendi comparandus eſt. In hac vero inſcriptione, ut opus, Laconicus eſt; ſed & omnium & veſtræ illam meditationi relinquit. Poſt Deũ jam O. M. in cujus manu fatiſque & Principũ & Regnorum auſpicia ſorteſque ſunt, Veſtrum opus eſt, Celſiſſime Primas Primeque Princeps, Ampliſſime Senatus, fortiſſime Equeſtris Ordo, cum fortunatiſſima Electio, tum ſolemnis hæc inauguratio incomparabilis noſtri Principis. Quid itaque ſacra Ejus mens, hoc Coronæ ſuæ Lemmate, quid paucis his aut intendat aut complectatur verbis? precandos vos mihi eſſe præſenti Oratione duxi, ut ad enucleandum ad perſcrutandum inveſtigandumque ſenſum, atque ad attingendum pulcherrimæ hujus inſcriptionis ſcopum, veſtros una mecum abſque tædio, imo cum benevola attentione, adiiciatis animos. Argumentum certe, pro ratione temporis, cum de Potentiſſimi Regis

Coro-

Coronati laudibus tacere nefas ſit, nullum aut præſtantius, aut Reipublicæ utilius arbitratus ſum, a me deligi potuiſſe.

I.

Fortunæ voce imprimis, elegantiæ carminiſque duntaxat cauſa, inſcriptio hæc uſa eſt. Veteribus fuit olim hæc mens, ac ne veteribus quidem viris ſapientibus, ſed prono in fabulas ſuperſtitioneſque vulgo, ut Deam, multis templis, ac celebriore reliquis trans Tyberim Romæ delubro, fortunam coluerit. De ea ſic Cicero: *non enim ſolum ipſa fortuna cæca eſt, ſed eos etiam plerumque efficit cæcos, quos complexa eſt.* Itaque vir ſapiens & divinitatem cœcam, & cæcos illius exiſtimavit cultores. Clarius adhuc Satyricus, cum eam & divinis ſpoliavit honoribus, & cœleſtibus movit ſedibus: *nullum numen habes, nos te, nos facimus fortuna Deam, cœloque locamus.*

Fortunam autem quid aliud reapſe eſſe intelligimus? niſi ſubitum & inopinatum eventum, earum, quæ accidunt, rerum. *Quid aliud ſors*, arguit Romanorum Philoſophorum facile Princeps, *quid fortuna? quid caſus? quid eventus? niſi cum ſic aliquid cecidit, ſic evenit, ut vel non cadere aut evenire, vel aliter cadere atque evenire potuerit.* Omnem ergo caſum ac eventum fortunam dicimus: at enimvero omnem caſum eventumque nos alii longe principio, quàm fortunæ attribuimus.

Nobis enim id solis, quidquid fortuito accidit, casus est, ut quibus causæ, Decreta, legesque, mundi Moderatoris Rectorisque Supremi, penitus ignotæ sunt: at contra nihil illi casus est, qui universum hunc, humanumque in eo genus, summa sapientiâ ac potestate moderatur, qui mente illa infinita, omnia eventura prospexit ac ipsemet definivit. Providentiæ ergo ejus sunt consilia mirique effectus, qui nobis casus videri, aut potius ita duntaxat appellari solent. Quod fortuna itaque apud priscum superstitiosumque vulgus, hoc apud nos Providentia sit oportet: ita quidem, ut si Poetis elegantius uti libet, quemadmodum Fati, Jovis, Palladis, sic & veteri fortunæ vocabulo, hoc tamen nihil aliud designare, quàm Rectricem mundi sapientiam apud Christianos Philosophos possit. Numero itaque carminis sublato, *hanc jussit fortuna mereri*, idem est, ac istud: Providentia divina hanc jussit mereri. Non sortem itaque, aut casum, sed Coronas sceptraque dantem & distribuentem Deum, jubere, Coronam mereri, erudita hæc inscriptio testatur docetque: explosa temeritate eorum, quos Vates Jsaias deridet: *qui ponunt fortunæ mensam, & libant super eam.*

Sed quandoquidem naturæ ordine, merita præcedere debent ante præmia; quid istud est? *hanc jussit fortuna mereri?* Coronam inquam mereri jussit, quam jam concordibus Vestris liberæ gentis, Rex sit adeptus suffragiis? pro qua imperatur labor & cursus, jam hæc mer-

ces in manu eſt? Prius profecto vobis, promerenda, quam ſuſcipienda Corona, videbitur.

Ad quæſtionem hanc ut recte reſpondeam, duo mihi dicenda videntur; unum: *Coronam ſeu imperium, neminem ſatis poſſe mereri*: alterum: *parem imperio, quod ſatis eſt, animum, virtuteſque r gias, ad optime de Regno merendum, Principem noſtrum luculentiſſime attuliſse.* Hæc cum dixero, vos proculdubio in inſcriptionis mentem mecum facile penetrabitis.

Ac cumprimis, quam ſapienter, juſte, modeſteque dictum ſit: *hanc juſſit fortuna mereri*, conſiderate. Superbe enim nimis ſentiret, qui Regnum ſe promeruiſſe ſentiret. Capacem (ut Poetæ dictum) mentem Regni, indolem ad imperium factam, animum regendo imperandoque idoneum, eum habere oportet, cui populorum cura & regimen cum ſceptro committitur. Non deſinet unquam, dum vivet, optime de Regno mereri, qui hæc ſecum ad Thronum attulerit. Sed merita, ſed facta ingentia, ſed res geſtæ cujuſvis ante regnum, aut ob ipſam temporis vitæque rationem, non præcedunt nec poſſunt præcedere, aut forte ſi & horum ſit aliquid, quantumcunque demum eſt, regno certe promerendo impar, ſemperque regiæ dignitatis faſtigio longe inferius futurum eſt. Ad auſpicato itaque ac beate ordiendum regnum, virtus & animus par regendo quæritur, non promerita exagerantur. Quis enim vel optimorum cum tempore Principum, qui maturrime Thronos conſcendunt Paternos, aut qui ineunte prima floren-

rentissimaque ætate in spem longioris imperii in Reges eliguntur, quis inquam eorum Regnum meruit? aut vero qui antea illud mereri potuit? Dicamus imo & de iis, qui in provectiore ætate pervenerunt ad solium, quis illorum tantum meruit, ut ei nihil minus, quam Regale Solium debeatur? At si vel Patriam ab interitu vindicavit, quo promerito majus nullum, si autem hoc titulo Liberatoris & conservatoris Patriæ, ejusdem imperium sibi omnino deberi contenderit, fiet ejusdem è vindice & Liberatore, Tirannus.

Thronus igitur debetur nemini, nisi illi, quem Deus O. M. per quem Reges regnant, sive sorte nascendi, sive populorum delectu, Regem jusserit. Regnum, quocunque jure venerit, haud suo merito, sed semper fortunæ, ut eam definivimus, seu si dicere malumus, semper providentiæ, a bonis modestisque Principibus & relatum & in acceptis referendum est. Regnum, cum supra homines sit, ac supra generis humani æqualitatem res posita, fatendum est, Regni præmium & imperium nullum hominum satis posse mereri.

Præsertim, si ut par æquumque est, ita apud nos statuamus: quod vel maximi labores, conatus, sudor, vulnera, ipsiusque vitæ pericula, quæ bonus Civis pro salute Patriæ subiit, quæque nos vocare solemus merita, dum penitius inspexeritis, & in æquitatis lance examinaveritis, non tam sunt merita, quam debita sunt erga Patriam officia. Qua in re perlibenter assentior Græcorum Imperatori Timotheo, qui cum audisset

unum ex Collegis, parta celebri victoria, dicentem: *an putas o Timothee gratam nobis futuram Patriam?* dic potius, Imperator respondit: *an nos Patriæ, dignas queamus referre gratias?* Sensit vir summus, nos gratificari Patriæ oportere, non nobis gratam esse Patriam. Nam si ut Herocles inquit: *Patria est velut alter quidam Deus, & primus maximusque Parens*; ut de Deo itaque nostrisque parentibus, nunquam ita benemereri possumus, ut eos ad remunerandum jure summo obstringamus, ita nec Patriam: majora semper erunt & Dei, & Parentum, & Patriæ in nos munera, nostris quibuscunque obsequiis. Quamobrem rerum vel optimè gestarum apud Patriam ostentatio inutilis est, atque ex opinione Socratis, optime ejus Magistratus is geret, qui ad eos non cum meritorum jactantia, sed cum animo bene de ea merendi accedit. Nos igitur quidquid Patriæ præstamus, id facimus, qvod debemus: illa vero quidquid nobis boni præstiterit, omne id beneficii loco, non mercedis, censendum est. Quod si jam minora præmia, opes, honores, fasces non possunt deberi a Patria suis Civibus, quid Coronæ? quid Regna? Liquet itaque, si omnia alia honorum ornamenta, multo magis Thronum Regium longe superiorem esse omnibus vel maximis, etiam præstantissimorum hominum meritis.

Qui itaque vocantur ad Regna & Imperia, non eorum certe merita, qualiacunque demum sint, a Patria coronantur aut rependuntur; sed Coronam & sce-

ptrum, incitamentum iis esse ad optime de Regno merendum oportet. Si enim alii omnes honoris fasces excitare vehementer quemcunque bonum Civem debent, iis ut se dignum reddat, quantoque eminentior sit, tanto magis ad benemerendum de Patria obligatum se esse sentiat, jam multo magis honor Regius stimulo bonis Regibus esse debet, tota ut vita omniumque contentione virium de Patria Civibusque quam optime mereri studeant. Et hoc ipsum est, quod Rex cogitavit, cum dixit: *hanc jussit fortuna mereri.* Modeste laudabiliterque fatetur, minime se velle Thronum suis meritis fuisse debitum, sed potius tanto numinum hominumque munere ac suprema dignitate sibi collata se moneri, ut Coronam quam obtinuit, quamdiu regnaturus est, semper magis magisque promereri conetur. Mens ergo perelegantis hujus inscriptionis est, Coronam, quam jam sibi manus divina imposuerit, id ab eo exigere, eam ut mereri non cesset. Sapientiam singularem! modestiam summo jam loco magis etiam admirabilem!

II.

Asseruimus & nos itaque mentem Regis sequendo, nullam vim meritorum ex æquo satis esse ad jure adipiscendam Coronam: sed simul innuimus, plurimum referre Reipublicæ, si homines summi & quam maxime idonei ad imperia deligantur.

Si vero jam Rex noster, promerendi deinceps quod gerit sceptri, optimam voluntatem ostendit, & studia pollicetur, dicamus proinde & nos, quod alterum dicendum nobis superest, in quo omnes perlibenter

con-

consentiunt, quodque nemo negaverit, nullum videlicet Jllo desiderari aptiorem, nullum Regno magis idoneum. Attulit secum ad solium omnia, quæ ab optimis Regibus, anxii de felicitate sua exoptare solent populi.

Religione præ cæteris rebus eorum imprimis afficiuntur animi. Quid autem sanctius ea institutione fuit, quam annis multis ipsi spectavimus: cum Mater illa, ob pietatem omnemque virtutem, summum sui sexus ornamentum, ingenio autem, singulari doctrina & sapientia, sexu omnino major, incredibili diligentia in id præsertim incubuerit, ut omni superstitione remota, in veræ Religionis solidæque pietatis sensu suos liberos educaret: utque digne de Deo sentirent, timorem ejus discerent, mores innocentes combiberent, ad probitatem & omne virtutis genus a teneris formarentur, optimos quosvis lectissimosque, qui de Religione vitaque recte insistuenda sapientissime pertractant, scriptores, & Evangelii præcones eisdem explicare, ac Philosophiam Christianam illis ipsamet tradere, annis compluribus, statis quovis fere die horis, fuit solita: exemplo Scholis omnibus privatis publicisque saluberrime imitando. Ex qua sancta illa consuetudine a juvenili ætate contracta, videtis nunc quoque qua reverentia sacris nostris vacare, quam præclaro populis exemplo verbi Dei prædicationi adesse, qua morum disciplina ac integritate & iisdem prælucere, & licentiam hominum irreligiosorum damnare, Rex noster, cum

 sum-

ſumma bonorum omnium voluptate conſtanter obſervatur. Jam pace multorum, qui ſibi cæteris omnibus Sapientiores videntur, quique vel a mentione, nedum a laude Religionis abhorrent, pace inquam eorum, Pauli ſtylum ſequendo, dixerim : Talem nobis decebat eſſe, in Regno Catholico Regem, qui primum ac firmiſſimum felicitatis ſuæ Regnique ſui fundamentum in cultu divino collocaret.

Jam ſecundum à Religione locum Sapientiæ ſi dederimus, tantam in Rege noſtro eſſe, omnium eſt fixa & pervulgata opinio, ut ſi aliæ gentes ſuos Principes, juſtos, pios, fortes, invictos, felices caroſve appellent, non nullæ etiam ſuperbius magnorum cognomine impoſito, exornare ſuos ambiant, nos præſaga quadam mente nobis polliceri audemus, Regem noſtrum *Sapientem*, & deinceps, & poſteris appellatum iri. Tanta ingenii magnitudo & vaſtitas, tam ingens rerum humanarum divinarumque ſcientia, tanta cum univerſæ rerum naturæ, tum cordis humani receſſuum, indolisque cognitio, tanta vel difficillimarum rerum intelligentia & perſpicacia, tanta linguarum compluriumr bonarumque artium comprehenſio, tanta antiquitatis, viciniorum noſtrorumq;temporum, Regnorum omnium & rerumpubl: religionum, politices, principiorumque regendi ac populos felices reddendi notitia, tanta legendi, quidquid a ſummis erudiendo humano generi elaboratum eſt ingeniis, aſſiduitas, tanta inde lux prudentiæ ſoliditaſque Conſilii, tam facilis, elegans, copi-

oſa,

oſa, ac plane divina eloquentiæ vis verborumque flumen, ut in una quaque ſeparatim harum rerum excellentiores, pauci hominum illi comparari queant. Qua Principis noſtri univerſorum de eo exiſtimatione, quid illi honorificentius, quid Reipublicæ ſalubrius? Conſecuta eſt illa, id quod rebuspublicis divinus tantopere optarat Plato, *ut quanto earum Principes cæteris dignitate eminent, tanto reliquos ſapientia antecellant.*

Qui jam pridem, qui propius penitiuſque Regis animum cognoſcunt, ſancte teſtari ſolent, juſtitiam ita Jlli eſſe innatam, virum ut, proinde jam & Principem juſtiorem illo, ac æqui amantiorem non norint. Judicium nempe illi ineſſe ita in res penetrans, ita rectum, ut veri falſique, juſti & injuſti, quorum ſæpe confinia coeunt, diſcrimen ſit nulli facilius: ita vero eſſe animum illius compoſitum, ut omnia Regnumque amittere, quam ſcienter injuſtitiam comittere, aut inferre cuicunque injuriam, paratior ſit. Quid hac virtute in adminiſtratione Reipublicæ, in tuendo, reddendoque jus cuivis ſuum, in diligenti ad Magiſtratus delectu, praviſque hominibus removendis, in bene meritis de Eccleſia & Patria viris exornandis promovendiſque, in diſtribuendis præmiis, muniis, honoribus & opibus, in perſequendis, percellendis diminuendiſque criminibus, Regno poteſt eſſe optabilius?

Clementiam ejus, an non ſatis teſtantur & probant hæc mira & incredibilis affabilitas & ſuavitas? quæ iam omnes in admirationem amoremque ejus rapuit.

puit. Quis eſt, cui, artis captivandi mentes ſcientiſſimus, tale quiddam non dixerit, flammæ ut inſtar omnium animos corripere videatur. Quem ex iis, quos libertas ſentiendi ab eo non nihil ſepararat, non jam ſibi amiciſſimum conjunctiſſimum & benevolentiſſimum reddidit? Reges, præter hunc, obſequentes, fideles, ſi vultis & amantes ſervos numerant, amicos vix ac ne vix quidem norunt. Rex noſter bene novit, quid in amicitia voluptatis inſit. Æquali jure natus, ac pares inter hucuſque verſatus, artem reperit, ne Majeſtas humanitati, humanitas Majeſtati quidquam deroget, ne quidpiam neutri decedat: ita comis eſt, ita facit, ut Cives vix animadvertant, penes parem olim, jam eſſe imperium. Ille docet, Reges, ſi velint, poſſe habere amicos. Tali Principe quid iucundius genti liberæ? cujus teſſera propria illud Traiani eſt, *talem me præſto Imperatorem privatis, qualem ipſe privatus optaveram.*

Jam cum, ut Cicero inquit, magnifici apparatus vitæque cultus, cum elegantia & copia, delectent populum, ejuſque gratia regium ſit, omnia cum ampla quadam & ſplendida oſtentatione agere, id enim quoque Principi venerationem apud ſuos exteroſque conciliat; aſpectus jam præſens Aulæ Regiæ, ſumptuſque in omnia pro dignitate facti, ſane pollicentur, inde quoque ſplendorem Majeſtati minime unquam defuturum. At vero quod longe adhuc melius hac in re eſt, pronus ille aſſuefactusque ad benefaciendum

cun-

cunctis animus, quot jam mirificis Regiæ munificentiæ speciminibus in Principe nostro patuit? pietas & miseratio ejus pectori cum natura insusa: inde necessitati plurimorum jam toties regie provisum est: egestas, modo vivendi destitutorum, religiose passim sublevata: ne petentibus quidem, ad famam duntaxat indigentiæ aut calamitatis domesticæ, liberaliter & sponte prospectum; miles Principis liberalitatem expertus, pulcherrimarum artium cultura insigni largitate excitata, munera honorificentissime regaliterque distributa, nullus non beneficio notatus dies: clara hæc optimi in omnes parentis munificentissimique Principis testimonia toties jam cum voluptate spectavimus. Temporis angustias numerus beneficiorum excedit. Ærarium certe ille patrimoniumque Regium, in expendendo, ut publicum populique non suum, in administrando augendoque ut suum non publicum respicit.

Sed quæ in expediendis iis, qui Principem sive supplices, sive pro varia rerum ratione adeunt, mira & stupenda celeritas? Vigilare pro statione videtur, ut auscultet. Certe si quid aliud, hoc illud est, quod in optimam de Republica spem cunctos erigit, laboriosissimæ nempe vitæ rationi, ita Regem esse assuetum, mos ut illi sit fere in naturam mutatus. Labore defatigari non videtur, cum alii lassentur etiam otio. Vires illi roburque a motu. Rara profecto & vix Europæ laus cognita: diligentissimus officii Princeps. Recusandum quidem non est, si cui, certe Principibus, intermiscenda

esse

esse otia curis. Eget his intervallis, eorum, quæ simul est Patriæ salus. Ejus causa ita iis Rex noster utitur, ut præcipue in oblectamento Civium, suum ponat: quale Marcus Aurelius in cætu conviviisque amicorum, quæ Imperatorem tantisper exutus cohonestare solebat, sæpius quæsiit. Hoc convenit, hoc decet eos, qui nedum Reges, sed simul Patres se esse meminerint, quique volunt ostendere, absque Asiaticis sipariis, velis, vultusque involucris, Regum conspectum longe venerabiliorem esse: præsertim cum Majestas simul & summa oris gratia sese invicem & juvant & temperant. Hac ratione nihil temporis nostro Principi deperditur, quod relaxando indulget animo, fructum uberem inde capit, melius nosci, plus adamari: præter vegetiores spiritus, aptioremque mentem ad mox subsecuturos labores: qui, Reipublicæ plurimum interest, ne sint nimii, ne continentes, sed cum quiete alterni. At enim vero Moderatoribus orbis, ubi pulvinaria, mensæ, ferarum indagines, concentus musici, theatra, ludi & ludicra, majorem vitæ partem extrahunt, Regni curæ quid reliquum superest? Miser Principatus, misera populi talibus fortuna Rectoribus. Deside Principe, regulis & tyrannis plena omnia sint oportet. Multi regunt, ubi unum piget regere. O infortunatam sortem imperii! Metu hujus infortunii liberat nos Principis nostri diligentia. Tanti est labori insuescere! qui nunquam illi in solio gravis nimium molestusque videbitur, cui, etiam post arduorum gravissimorumque Reipublicæ negotiorum

quo-

quotidianum curriculum, poſtque Regias occupationes diurnas, meditari, legere, ſcribere, lucubrare de Republica, otium eſt.

Venit vero id, non ſolum ex ea, ut mox diximus, perquam laudabili aſſuetudine, non ſolum ex cognitione officii, verum ac imprimis etiam e binis his fontibus, e maximo nimirum amore gloriæ, & e ſumma qua flagrat ardetque caritate in Patriam. Circa hæc duo omnes ejus cogitationes verſantur. Si verum eſt illud Taciti, *optimos mortalium altiſſima cupere*, coniicietis facile, a nullo mortalium altiorem ſcopum conatis ſuis fuiſſe profixum, quam Illi. Ut ſummi nempe optimique Reges tam noſtræ quam maximarum gentium, norma ei ſunt, ita eorum aut æquandæ aut ſuperandæ gloriæ ingens eum tenet deſiderium. Divinis quidem eventura fluunt & pendent è fatis; his propitiis, magnumque Regis animum ſervare ac ſecundare volentibus, nos certe nec majoribus noſtris, nec externis populis clariſſimos Principes locum invidendi habebimus. Princeps enim qui tendit ad gloriæ decus, cui nihil volupe niſi gloria, hujus vi, hujus ſtimulo, perpetuo urgetur ad maxima, ad ſumma, ad immortalia. Sapiens autem cum ſit, & famæ ſcit præferre gloriam, & qui ſint ejus certi fines, & in quo vera collocanda ſit, probe callet. In ſalute itaque ac felicitate Regni procuranda, glorioſiſſimi Imperii & ſcopum, & memoriæ ad poſteros perenne monumentum ſtatuit.

Ad quam excellentem curam, non minus magni inter Principes nominis & claritudinis, quam amoris

erga Patriam summi incitamento vehementer permovetur Rex noster. Se, magis neminem ornatum, se, neminem sublimius pares inter evectum a Patria, dum recogitat, quid illi proinde præ omnibus debeat? quanto eidem amore eum gratificari oporteat? sapienter metitur. Nihil itaque est, ad quod pro salute bonoque ejus communi, tentandum, conandumque magnus illi desit animus. Et quid aliud ab eo privatim publiceque audimus? nisi ejus præclara cogitata, nisi consilia, quæ continuo feruntur ad opitulandum Patriæ, tenduntque ad restituendum veterem Reipublicæ splendorem.

Ea quidem tempestate vivere, jam fere nos tæduit, cui carmen istud utinam minime conveniret: *privatæ cuivis tantus amor rei, ut vel pernicie suæ & fascesque & opes quærere Patriæ, prosit Civibus impiis. Nil illis Patriæ, nil Reipublicæ usquam nomine inanius: riderique potest, qui memoret, sua pro Roma cupidos mori, Brutos, & Decios, & Fabium genus.* Pompeij factum illud, qui cum e Sicilia, annonam fame laboranti urbi portando, solveret, cumque insolita maris tempestate coorta, præsentissimi metu naufragii a nautis terreretur, atque ut tantisper in portu hæreret, obsecraretur, respondit: *ut navigemus urget necessitas Patriæ, ut vivamus non urget* hocque dicto e littore solvit: factum hoc inquam Pompeii, non erat jam nostris temporibus præstolandum. Obliti fere fuimus natos esse nos in Republica, & Rempublicam nullam esse, sine

Pa-

Patriæ amore, qui si erga eam non sit in Civibus liberis, si res privatæ magis cordi sunt, easque communibus præferri libet commodis, tali quidem libertati præstabit honesta servitus. Regis jam nostri cogitationes omnes, studia omnia quo collimant? nisi ut bonos Cives, nisi ut eos, quibus animus, non anima tantum inest, ad amandam reficiendam juvandamque excitet, exstimulet, imo & perurgeat Patriam.

Hæc Ejus rara omnino & summa, omnia animi ornamenta, hæc quæ de restituenda firmandaque Republica mente volvit consilia, optime cognita sunt, & remotis quibusvis, & amicis fœderatisque Reipublicæ Principibus: quare tanta eum prosecuti sunt existimatione ac benevolentia, ut eorum & amplissima ac gratissima commendatio, & maxima sinceræ erga Regem nostrum eorum amicitiæ argumenta, neminem jam tota Europa lateant. Jam ista Principis nostri cum tam Potentibus Vicinis optatissima conjunctio, quantum boni allatura semper est Reipublicæ? Ista profecto apud Exteras gentes nostri Regis auctoritas, fides & præclarissima de eo opinio, non minus genti nostræ universæ ac gentilibus perquam honorifica sit oportet.

His jam igitur verè regiis, religione, sapientia, justitia, clementia, magnitudine animi, beneficentiæ & magnificentiæ laude, labore & diligentia, summo amore gloriæ & Patriæ, ingenti fama & existimatione apûd vicinos omnesque Principes comparata, aliisque præstantissimis ac innumeris dotibus, præditus, commu-

munitus,omnibusque Imperio necessariis instructus artibus, ad solium Rex noster accessit,concordissimis, fere absq;exemplo,gentis liberæ animis vocibusque electus, jamque auspicatissime incredibili omnium lætitia ac celebritate coronatus.

Probatisne jam quæso, cur autem non probetis? Aristotelis gravissimi rerum Publicarum præceptioris effatum; *melius est Civitatem regi ab optimo viro, quam a lege optima.* Leges enim vel optimæ mutæ imbecillesque sunt, si illarum, is qui regit, precipuam curam exequendarum non gerit. Nos sane bonas habemus leges, sed quemadmodum eæ hucusque servatæ sint, sane patet in Reipublicæ statu. Sperandum jam, est, illas deinceps vim debitam habituras, cum ab eo, qui virtutem omnem animo complexus est, scilicet cum ab Optimo regetur Civitas. Præsertim vero, ab eo Principe, quo nullus majorem Patriarum legum, religionis, officiorum, muniorum, jurium, Judiciorum, opum & virium,æconomiæque publicæ, cognitionem nactus est: qui, quod præcipuum studium bonorum Regũ est, Personas etiam ac nobilitatem prope universam, familiarum necessitudines & vincula, indolem & promerita singulorum fere civium, in numerato numerato habere videtur.

Merebitur itaque, merebitur, *hanc quam jussit fortuna mereri*, Coronam, qui ad optime merendum de Patria, parem, qũod principio diximus, Imperio animum, virtutesque Regias jam nobis omnibus in eo specta-

ctatas, cunctisque notissimas, velut certissimum spei publicæ pignus secum in Trono collocavit. Genti eas nostræ obtulit, loco ingentium illorum promissorum, & thesaurorum, quos exteri Principes toties nobis amplissimis quidem verbis, re ipsa nunquam, ostentare ac offerre solebant. Hæ sunt veræ quas Rex noster secum nobis donavit opes, longe Cyri, Cræsi, & Attalicis potiores. Hæ pro eo sanctius Patriæ nostræ spondent, illum, diadema,quod sacro ejus Capiti impositum est, quo ad regnaverit, ut jam curat, mereri curaturum.

Conferte jam quæso judicii ferendi gratia, geminas has numismatum Regiorum Inscriptiones, unam, nostra jam memoria, alteram hanc in præsenti Coronæ Regiæ solenni impositione factam, illam his verbis Coronandi Regis Diademati,certe non e mente religiosissimi Principis,sed à quopiã assentatore adjectã: *meruit & tuebitur*:istam è mente Stanislai Augusti Coronæ adscriptam: *Hanc jussit fortuna mereri*: illa Principi,nondum tum quidquam apud Rempublicam merito,quique nihil ante de ea per ætatem mereri potuerit,sed primum de gente nostra mereri volenti ac incipienti, ingens jam nescio quod attribuit meritum:*meruit & tuebitur*; hæc vero postrema,duntaxat fatetur,& quodammodo præcipit,promerendam Regi esse Coronam :*hanc jussit fortuna mereri*: si utramque in rectæ rationis trutina examinaveritis, illam profecto ab assentatione effictam, hanc a veritate ipsa excogitatam, proculdubio judicabitis.

Ergo jam perpetuas maximasque, quas animus capere potest, Deo O. M. Regum Regi ac Domino

Dominantium, litemus gratias, quod nobis Principem cum tanta optime de Regno merendi voluntate felicissimis jam auspiciis coronatum divinitus dederit. Gratissima quoque prosequi nos decet reminiscentia, summum Illum Heroem STANISLAUM PONIATOVIUM, Gentium Historiis dum adhuc viveret celebratissimum, Clarissimum Ducem, Primumque Regni Senatorem, fortunatissimum Regis nostri Parentem, qui etsi extrema ætate, quam totam rara peregit illustravitque gloria, summum hoc vitæ solatium non viderit, è celesti tamen domicilio, Diademate Patrio ornatum, Tronoque sublimem Filium, beatus jam spectare, eoque frui & oblectari putatur; atque, cum Celsissimo Primati, pacati Interregni, tamque fortunatæ Electionis laboriosissimo prudentissimoque moderatori, tum præstantissimo Senatui, Equestrique Ordini, concordissimis ad exemplum posterorum Civibus, imprimis autem Celsissimis Principibus Czartorisciis, Avunculis Regiis, salutis, pacis & tranquillitatis publicæ auctoribus & conservatoribus, referre e Cælo videtur easdem cum gente nostra universa grates, quod non minus ejus, quam suo sanguini Jagellonico, ad solium revocando, peramanter opitulati sint, quodque caram Patriam tanto támque ingenti bono cumulare studuerint.

Jam vero & Vos Adolescentes Nobilissimi, quibus exemplo præit, facemque præfert Rex Ipse, adeò de Patria benemerendi cupidus, ad similia pro gradu

olim cujuſque erga eandem ſtudia accendimini. Quorumvis munerum functioni, quæ ſemper honori illis ſunt, qui eas cum utilitate Reip: gerunt, ac dignitati cuivis, quam aliquando in Rep: conſecuturi eſtis, idem lemma inſcribite: *hanc iuſſit fortuna mereri.* Jmo nec in hac qua eſtis ætate, adhuc extra campum de ea merendi poſitos vos eſſe putetis; ingens enim, ut quemque veſtrum cohortatur Demoſthenes: *ingens erga Remp: meritum eſt, ſi te ipſe præſtiteris eggregium virum:* tales vos præſtare omnibus virtutis ſapientiæque adjumentis ſatagite; nulla profecto ratione melius cum de communi cariſſimaque noſtri omnium Parente, tum & de optimo Principe mereri poteritis: cui jam omnes, ſalutem incolumem, pacem & diuturnum tranquillumque Imperium, bonis, probiſque Civibus florentem Remp: proſpera & fauſta omnia, ac gloriam e rebus geſtis immortalem, ex animo comprecemur.

INSCRIPTIONES.

Pro Illuminatione Collegii Nobilium.

I.

Thronus Regius cum Nota Nominis Regii. Inscriptio: *Optimi Mortalium altissima cupiunt.* Tac.

II.

Corona Regia: Inscriptio: *Pulcherrima quam dat libertas, & gentis Amor.*

III.

Corona Regia ex alia parte. Inscriptio: *Pares inter, virtuti tradita summæ.*

IV.

Vitulus: Arma Domus Poniatowscianæ: *Patriæ Salutis victima totus.*

V.

Aquila: Stemma Poloniæ, Inscriptio: *Piastus, Soboles mea verâ, decusque.*

VI.

Eques currens: Stemma M. D. Lit. Insc: *Ad solium festinat avitum.*

VII.

In Regis Sapientiam. *Reges, Regna suos, ausint si dicere,* Magnos?
Major Sarmatiæ gloria, Rex Sapiens!

VIII.

In eandem. *Pulchrane? dignane sit sapientia amore juventæ?*
In summum saliit conspicienda Thronum.

IX.

In eandem *Ad fasces & opes, nosti ne Polona juventus?*
Principe, quæ certa est, sub Sapiente, via?

X.

In Regis Amorem, Gloriæ. *Principium cui, cûi finis, cui gloria merces:*
Ardua, summa, Jove &, Regeq; digna petet,

XI.

In eundem. *Justa bonis referet quis præmia Regibus? olim*
Gloria; *nunc, populi non nisi gratus* Amor.

-§)o(§-

IN SOLENNI DIE INAUGURATIONIS Serenissimi & Potentissimi STANISLAI AUGUSTI REGIS POLONIÆ MAGNI DUCIS LITHVANIÆ &c: Cum *Corona* Regia, *Libertatis* colloquium.

Digna fide referam: Vates nam talia, rapti
Extra se Phæbi munere, sæpe vident.
Sacra Coronati vidi Conclavia Regis,
Et mensam, super hac & Diadema nitens.
Mox venerabilior mihi visa est una Dearum:
(Majestate oris rebar adesse Deam)
Lauro tecta Caput. Chlamys aurea, & aurea vestis.
Arcu armata humeros, enseque cincta latus.
Ingens frontem Adamas ornat; pretiosius illo
Utraque nil, & nil India majus habet:
Hunc circum, gemmis rutilans nitet undique nomen,
Libertas: nostræ suave decus Patriæ.
Regali, primum Dea, figit dulcia, Serto,
Ex omni, teneris, basia, parte, labris.
Sublatamque manu sic est affata Coronam!
(Si memini, multum est, reddere verba Deæ)

D Saxo-

Saxonas ante duos, Bojos * (ait illa) petisti,
Pannonas & Gallos atque Palæmonios. *
Vinceslaus enim, Lodoix, Magnusque Jagello,
Atque Jagellonum stirpe cadente, Tibi,
Valesius, bellax Stephanus, tum Vaza, duoque
Otthonides, * Patriis plus placuêre procis.
Ast hodie, quæ sunt mea gaudia? scilicet aptum,
Teque Domi dignum, Te reperisse Caput!
Quid juvit, Dominos quæsisse per extera Regna?
Propria præ nostro queîs placet Aula Throno?
Quos tædet natale solum liquisse suosque!
Nos a Sejanis * qui voluere regi?
Ne tamen immemorem, minus aût me vivere gratam,
Forte peregrinis Regibus esse putes,
Incepi, crevique sub his: oblivia nulla
Jllorum rapient munera, nulla dies.
Ast in perniciem me tanto a tempore labi,
Et Patrias leges nonne ruisse vides?
Juribus atque meis inimica *Licentia*, bellum
Quam mihi funestum perpetuumque gerit?
Pulsa Themis! versat patrios Audacia vecors
Fasces, susque ferox omnia deque movet.
Relligio, diræ accusata superstitionis,
Temnitur. Impietas læta, peana canit.
Perfidiæ, cædes, perjuria inulta, rapinæ,
Hoc è fonte fluunt, nulla thorique fides.
Nil prisci moris: pietas, candorque, pudorque,
Exulat. Innocuos & pudet esse probos.
Plus sed adhuc mihi quod dolet, est id, nomine semper
Dum Libertatis se tegit omne scelus.
Insultat, dirosque ciet vicinia risus:
Ast ego muta, silens, nec nisi, tempta, gemo.
Nulla malis tantis medicina modusque salutis:
Nullus, qui mæstæ consulat, aut det opem.
Nam sine consilio ter denis jam prope lustris,
Reges me & Cives deseruere mei.

* Bohemos.
* Lithuani a Palæmone.

* Saxonas, Otthonum nepotes.

* Minister malus Tyberii Imp.

Pror-

Prorsus ad hanc tristem me sceptra extranea sortem
Prorsus ad hunc miserum me pepulere statum.
Ah! adventitiis Dominis, an amabitur unquam
Libera gens? nequeunt meque meosque pati.
Legis inassueti jussis, sua jussa, supremas
Leges, invitis Civibus esse volunt.
Ingentes fero jam Tibi, felicissima, grates,
Lætor & ad Piasti Te rediisse Caput.
In me cûi & ego, ac in libera colla meorum,
Protinus Imperium sceptraque trado libens.
Expertam, scio me, majorem ullius amorem:
Quippe sinu lusit crevit & Jlle meo.
Jlleque, me melius, mea vulnera novit, ab illo
Est speranda meis certa medela malis.
Accipe jam brevibus: spes omnes colloco, Rege
In *Sapiente* meas, ac in *amante* mei.
Hic, (olim ut roseo Thaumantias ore) Corona
Reddidit intentæ talia verba Deæ:
Cum jam Delicio populi, cum gentis Amori,
Me, (Jove supremo Teque jubente) dedi;
Quam Tua grata mihi fiducia! Principe, quod spem
In Sapiente loces, ac in amante Tui.
Libertas invisa malis est Regibus: illam
Non odêre, ipsi qui nisi digni odio.
Libertas dilecta bonis est Regibus: ulli
Plus, quam qui est populi dignus amore sui.
Macte animo! Princeps, cinxi cui tempora, verus
Nempe Tuus sanguis, vera Tua est soboles:
Quique fuit Civis, Patriæ qui Filius, idem
E Cive, & Nato, Rex, Patriæque Pater.
Jlle Tuis certe cum sit nutritus in ulnis,
Eque Tua recipit Regia sceptra manu,
Diliget instar Te caræque bonæque Parentis,
Ac Tecum curas dividet Imperii.
Et decus, & priscum (nil sæva licentia terret)
Restituet robur legibus Jlle Tuis.

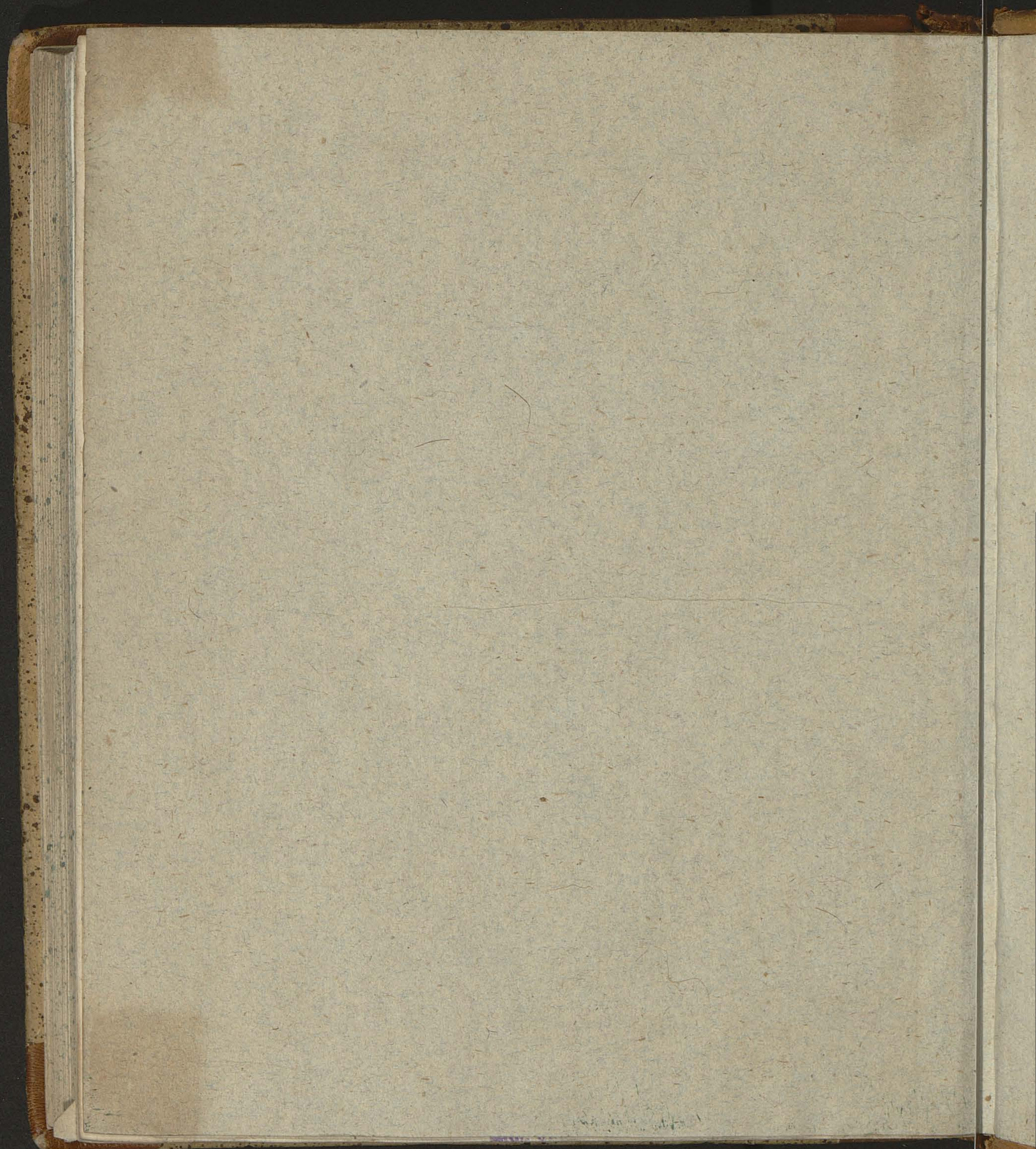
* *Iris apud Ovid.*

Liber-

Libertas pulchræ hic dedit oscula mille Coronæ.
Reclusæ subito sed patuêre fores.
Et Dea mox, & scena statim disparuit omnis:
Ac Vates, hæsit solus & attonitus.
O fortunati nimium, jam plaudite Cives!
Propitii, lapsis, Dî meliora dabunt!
Majestatem inter Libertatemque, cohæret
Tam bene! quod faustum, quod sit utrique bonum!

Ex Voto: S. K. S. P.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0026857

DE LA
BIBLIOTHEQUE